

Ústav obecné lingvistiky

Posudek OPONENTA na bakalářskou práci TOMÁŠE KRATOCHVÍLA

Koncové šva v nizozemštině

OBSAH

Oponovaná bakalářská práce je česky psanou studií k produkčním a percepčním aspektům fakultativní apokopy /n/ po šva, tj. $n > \emptyset \mid \partial _ \#$, v potenciálně homofonních kontextech v nizozemštině. (Nederlandistika je tuším autorovým druhým studijním oborem.) Práce má 55 stran, včetně nepočtené bibliografie, a sestává z osmi kapitol, z nichž prvních pět je v zásadě úvodních: po vlastním úvodu (§1) představuje autor „sociolingvistickou“, ve skutečnosti spíše dialektologickou distribuci uvedené apokopy (§2), její strukturní kontexty (§3), své výzkumné hypotézy (§4) a svou metodologii (§5). Jádrem práce je analýza výsledků vlastního empirického výzkumu, totiž jednoho experimentu produkčního (§6) a jednoho percepčního (§7). Závěr práce (§8) se autorovi vešel na jedinou stránku.

Výzkum vychází z toho, že v nizozemštině existuje běžná, byť fakultativní homofonie mezi tvary singuláru a plurálu u některých substantiv, např. *nomade* [noma:də] „nomád“ vs. *nomaden* [noma:də(n)] „nomádi“, a některých tvarů sloves, např. *leeftē* [le:vdə] „žil/a“ vs. *leeften* [le:vdə(n)] „žili/y“. Autora zajímá, a) zda se apokopa /n/ v číselně ambivalentních kontextech nějak kompenzuje v akustické kvantitě či kvalitě předcházejícího šva (odsud i titul práce), a pokud autorovým záměrům dobře rozumím, také, b) do jaké míry je ambivalentním tvarům číselná interpretace při percepci připsána na základě širšího strukturního (vč. sémantického) kontextu. Za tímto účelem pak konstruuje dva experimenty s rodilými mluvčími nizozemštiny. Jediným nezpochybnitelným (a zároveň mně zcela srozumitelným) závěrem celého výzkumu se mi zdá být, že tvary produkované se singulárovou intencí mohou být percipovány i jako plurálové (s. 52); více k tomu v následující části.

HODNOCENÍ

Pozitivně hodnotím především skutečnost, že autor práce si vybral téma dosud odborně nezpracované (zde ovšem jako *nenederlandista* a *nefonetik* vycházím jen z autorova vlastního tvrzení na s. 11–12, jež nemám apriorní důvod zpochybňovat) a provedl k němu vlastní empirický výzkum. Výsledky výzkumu jsou však podle mého názoru dosti nejasné, resp. ne zcela přívětivě a průkazně prezentované.

Výzkumná **otázka (b)** by si rozhodně zasloužila explicitnější formulaci a reflektovanější analýzu. Autorova „druhá hypotéza“ je formulována následovně: „homofonní páry jsou rodilými mluvčími rozeznatelné pomocí subjektivního vnímání kontextu, do kterého jsou tato slova zasazena“ (s. 19). V závěru práce autor říká, že tato hypotéza je vyvrácena (s. 52), zároveň však uvádí, čtu-li text dobře, že rozhodující pro číselnou interpretaci ambivalentních výrazů je „subjektivní vnímání“ jejich sémantiky a větného kontextu ze strany recipientů (s. 53). Přiznám se, že tu vidím rozpor, a výzkumnému závěru proto nerozumím.

Ústav obecné lingvistiky

Dále mi není jasné, jakou roli v autorově analýze číselné interpretace homofonních forem plní korpusová data. Autor srovnává poměr výskytů singulárové vs. plurálové interpretace číselně ambivalentních forem několika substantiv u účastníků svého percepčního experimentu s poměrem výskytů singulárové vs. plurálové formy těchto substantiv v korpusu nizozemštiny. Nejexplicitnějším náznakem je zřejmě formulace na s. 52 („v případě slov, u kterých ani jedna forma [tj. singulárová, nebo plurálová] není vázána na konkrétní kontext, je možné odhadnout pravděpodobnost toho, jak bude daná forma vnímána, z poměru frekvence jejich výskytů v korpusu“), ani tu však nemohu považovat za dostatečné zdůvodnění uvedeného postupu. Vůbec pak v textu nenacházím slibovaný rozbor výskytu číselně ambivalentních forem „z hlediska sémantického“ (s. 19).

Výzkumná **otázka (a)** je naopak formulována zcela srozumitelně. Odpověď na ni však není jednoznačná. Autor sice konstatuje, že „u některých mluvčích může být redukce nazály kompenzována prodloužením předcházejícího vokálu“ (s. 44), kompenzační hypotézu však nepovažuje za spolehlivě prokázanou (s. 53). Nejvíce mě zaráží, že autor o kompenzační hypotéze neuvažuje v případě zřetelných *kvalitativních* rozdílů mezi různými typy šva. V oddíle shrnujícím realizace různých typů šva u všech mluvčích sice píše, že „[z]atímco hodnoty průměru všech šva, šva v koncovce *-e* a šva v sufixu *-en* bez nazály měli velmi blízké hodnoty, které se lišily o méně než 5 %, šva s nazálou a v koncovce *-e* kontrastující s výskytem nazály se od průměrné hodnoty vždy velmi lišily“ (s. 45), dále však tento důsledný a výrazný rozdíl nijak neinterpretuje. O interpretaci se bohužel nemůže snadno pokusit ani čtenář, a to vzhledem k tomu, že autorovy kategorie šva nejsou nikde explicitně definovány, tj. jinak než svým názvem. Ptám se například: zahrnuje autorova kategorie „šva v koncovce *-e*“ kategorii „šva v koncovce *-e* kontrastující s výskytem nazály“, nebo jde o kategorie exkluzivní? Postřehnout potenciálně relevantní, autorem neinterpretované rozdíly v realizaci některých typů šva a ani se nemoci pokusit je interpretovat sám – to je dvojnásobně frustrující čtení.

Práce je většinou přehledně a smysluplně **strukturována**. Za čtenářsky značně nepřívětivou však považuju skutečnost, že autor zdá se předpokládá čtenářovu orientaci ve struktuře nizozemštiny, například tehdy, kdy uvádí strukturní kontexty číselné homofonie bez jakýchkoli konkrétních příkladů (s. 18). Také autorův popis slovních tvarů vhodných pro výzkum číselné homofonie (s. 20–23) by byl s více příklady *nenederlandistovi* jistě srozumitelnější. U věty „případy bilabiálních a alveolárních frikativ, kde v ortografické podobě dochází k alternaci znělé a neznělé varianty na konci kořene slova v závislosti na otevřenosti a uzavřenosti slabiky, přičemž uzavřená slabika končí na neznělou frikativu a otevřená na znělou“ jsem se bez příkladů docela zapotil. Uvítal bych dále, kdybych se měl možnost dozvědět, co přesně autor míní termínem *kanonické šva*, a kdyby tabulky průměrného trvání šva v oddíle §6.3 byly vždy slovně komentovány (je tomu tak jen u jednoho z pěti mluvčích).

Jazyková úroveň práce je místy velmi dobrá, jinde jen snesitelná. Autor by si měl osvěžit ortografii kapitalizace (různé *Nizozemské dialekty* a *Herzy* uprostřed věty) a interpunkce (zvl. čárku před *než*). Také jeho terminologické volby jsou občas nepřesné: *Nizozemskojazyčný* korpus je korpus nizozemštiny? Opravdu je práce *případovou studií* v terminologickém slova

Ústav obecné lingvistiky

smyslu? Je elize /n/ totéž co jeho *redukce*? V několika větách vypadlo slůvko či dvě a některým větám při nejlepší vůli moc nerozumím (např. na s. 46: *Na substantivu se v rámci všech mluvčích objevilo celkem 11 výskytů nazály u substantiv a 4 u sloves.*). **Bibliografické odkazy** na díla dvou spoluautorů by druhého z nich neměly opomíjet (např. Machač 2009 místo Machač & Skarnitzl 2009, a podobně v dalších čtyřech případech).

DALŠÍ OTÁZKY OBHAJOBĚ

- Co brání u substantiv s kořenem zakončeným na /e/ analyzovat plurálový sufix *-n* jako (postvokalický, tj. fonologicky podmíněný) alomorfní sufixu *-en*, a nikoli jako marker nepravidelný (s. 22)?
- Co přesně znamená, že mluvčí „dostali za úkol určit, jak danou větu vnímají z hlediska čísla“ (s. 26)?
- Proč výzkum pomocí internetu vylučuje získání detailů relevantních pro výzkum, tj. vedle zjišťovaného pohlaví a rodné provincie např. i věk nebo vzdělání mluvčího (s. 27)?
- Kdo a jak prováděl hodnocení nizozemské výslovnosti mluvčích, resp. míry jejího ovlivnění češtinou (s. 34)?
- Čím si vysvětlujete, že /n/ bylo při produkci nejméně často (tj. z vašich příkladů) elidováno v plurálu substantiva *nomaden* „nomádi“, zvl. v kontrastu k častější elizi *maden* „larvy“?

ZÁVĚR

Posuzovanou bakalářskou práci **doporučuju** k obhajobě, a to vzhledem k tomu, že její autor provedl vlastní empirický výzkum k dosud odborně nezpracovanému tématu a v mnoha ohledech prokázal svou analytickou a prezentační kompetenci. Zároveň však práci vytýkám malou explicitnost ve formulaci jedné z výzkumných otázek a související nejasnosti v designu a prezentaci výzkumu a také menší formální nedostatky, a navrhuji ji proto hodnotit jen jako **dobrou**.

Mgr. Viktor Elšík, Ph.D.

Ústav obecné lingvistiky, FF UK

Praha, 28. srpna 2018